

Eindeloos ouderschap

Eindeloos ouderschap

Zorgen voor je kinderen houdt nooit meer op

Herman Vuijsje en Anneke Groen

Alle illustraties: Gabriël Kousbroek
Ontwerp omslag: Suzan Beijer
Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6298 424 0
e-ISBN 978 90 4853 484 5 (pdf)
e-ISBN 978 90 4853 485 2 (ePub)
NUR 740

Uitgeverij AUP is een imprint van Amsterdam University Press.

© H. Vuijsje, A.G.W. Groen / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2017

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

1	Onze lieve ouders van altijdurende bijstand	7
2	Hoe het moederlied van toon veranderde	19
3	Wie pakt papa's penthouse?	33
4	Eindeloos ouderschap: vraag en aanbod	43
5	Mogen ouders iets terugverwachten?	61
6	Slikken, zwijgen en schenken	79
7	'Zeg eens netjes dank-u-wel'	91
8	Grootouders van nu	107
9	Cherchez la femme	131
10	De terugkeer van de verloren zoon	137
	Geïnterviewde deskundigen	149
	Verantwoording	153

rk

1 Onze lieve ouders van altijddurende bijstand

Er wordt wel beweerd dat we tegenwoordig alles in economische termen zien. Dat we het vermogen zijn kwijtgeraakt om in iets anders te geloven dan ons directe eigenbelang. Is dat waar? Hebben we inderdaad een punt gezet achter onbaatzuchtigheid en begaanheid met andere mensen? Of is de hoeveelheid naastenliefde die we te vergeven hebben even groot gebleven, maar alleen anders verdeeld?

Daar lijkt het op. Na het sneuvelen van de ‘grote verhalen’ van godsdienst en ideologie koesteren we één goed als onaantastbaar. Al onze zorgzaamheid, al onze opofferingszin hebben we daarin geïnvesteerd: onze kinderen. Wie ook maar een vinger dreigt uit te steken naar een kind, roept een oudtestamentische volkswoede over zich af. Onze kinderen zijn ons heilig – heiliger dan ooit. Nooit waren ouders zo bezorgd en toegewijd als het om hun kinderen gaat.

Over de oorzaken daarvan valt een boek te schrijven, en dat hebben we gedaan. Eén ding staat daarbij in elk geval vast: al die ouderlijke zorg en bezorgdheid komt niet voort uit economische motieven. Vroeger ‘investeerde’ je in je kinderen, omdat ze je enige oudedagsvoorziening waren. Nu is het vaak andersom: bejaarde ouders geven hun kinderen geld.

Direct eigenbelang is daar niet mee gemoeid. Doorslaggevend lijkt een andere maatschappelijke ontwikkeling: de band tussen ouder en kind is langzamerhand de enige die niet tijdelijk en inwisselbaar is. Volgens de Pools-Britse socioloog Zygmunt Bauman leven we in een *liquid society*: in de moderne samenleving is alles ‘vloeibaar’ geworden. Betrekkingen tussen mensen die vroeger in vaste en voorspelbare patronen waren gevat, veranderen in tijdelijke verbintenissen, een soort flexcontracten, die zonder veel poespas kunnen worden opgezegd.

De hele wereld begint een beetje te lijken op het feestje waar we niet naar onze gesprekspartner kijken, maar naar de deur: komt daar misschien een nóg leuker iemand binnen? Op datingsites swipen we er onbarmhartig op los, één snelle blik

is voldoende – genoeg anderen in de aanbieding. Ook betrekkingen met familieleden hangen tegenwoordig af van keuzes en voorkeuren. Partners en echtgenoten worden steeds vaker ingewisseld.

De band tussen ouder en kind is de enige die deze vloedgolf weerstaat. ‘Dan zoek je maar een andere mama’, zeggen moeders tegen kinderen die niet willen luisteren. Omdat ze weten dat dat niet kan, je hebt maar één mama. ‘Ouders zijn onuitwisbaar’, zegt familietherapeut Else-Marie van den Eerenbeemt, een van de deskundigen met wie we voor dit boek zijn gaan praten. ‘Voor je kind ga je door het vuur, voor niemand anders.’

Natuurlijk kun je deze relatie ook wel in verband brengen met belangen. ‘Eigen familievolk eerst’, via je kinderen zwiep je je genen de wereld in. Maar veel ouders zullen het gevoelsmatig eens zijn met filosoof Alain de Botton, die de liefde voor je kind de beste vorm van liefde noemt die er bestaat: ‘Het is liefde die niets terugvraagt. Ik denk dat je van kinderen een beter mens wordt of kan worden: je leert geduld te hebben, je leert te vergeven.’

Bezorgde ouders

Ook als ze al ouder zijn, blijven onze kinderen ons heilig. Zolang dat nodig is, kunnen ze rekenen op onze bescherming en hulp. Ook nadat ze de deur uit zijn, blijven de contacten goed en intensief.

Tachtig procent van de kinderen en negentig procent van de ouders vindt dat ze ‘goed’ of ‘zeer goed’ contact met elkaar hebben, blijkt uit het NKPS, een langlopend onderzoek naar familierelaties in Nederland waaruit we voor dit boek dankbaar hebben geput. Meer dan de helft van de ouder-kindrelaties is ‘harmonieus’: er is veel contact en er wordt veel praktische, emotionele en financiële hulp uitgewisseld. Zeventien procent is ‘plichtmatig’: ook oké, maar met minder hulp. Het resterende kwart is afstandelijk, ambivalent of – in minder dan één op de

tien gevallen – ‘conflictueus’. In andere westerse landen, zoals de Verenigde Staten, worden soortgelijke resultaten gevonden.

Het aantal contacten is hiermee in overeenstemming. Ruim driekwart van de mensen met een levende ouder ziet die minstens eenmaal per maand, ongeveer de helft zelfs wekelijks. Met het ouder worden neemt de bezoekfrequentie wel af, maar niet veel. Als je telefoon en digitale communicatie meerekent, heeft zeker driekwart wekelijks contact.

Gunstig is dat de afstanden in ons land klein zijn. Driekwart van de ouders woont minder dan twintig kilometer verwijderd van hun kinderen. De gemiddelde reistijd is een half uur. Een enorm verschil met vroeger. ‘Toen ik ging studeren, raakte mijn vader een zoon kwijt’, zegt socioloog Wout Ultee (65).

Wel neemt de gemiddelde afstand toe. Steeds meer mensen verhuizen naar steden en de cijfers laten zien: hoe stedelijker je woonplaats, hoe verder je van je ouders af woont. Ook de stijging van het opleidingsniveau zorgt voor grotere afstanden: hoger opgeleiden wonen gemiddeld drie keer zo ver van hun ouders als laagopgeleiden. Daardoor, en doordat zij zich minder gelegen laten liggen aan traditionele familieverplichtingen, hebben hoogopgeleiden minder contacten met hun ouders. Mensen met een universitaire opleiding zien hun ouders half zo vaak als laagopgeleiden.

Neemt het aantal ouder-kindcontacten dus af? Dat zou je verwachten, als je in aanmerking neemt dat de verstedelijking blijft toenemen en het gemiddelde onderwijsniveau blijft stijgen. Toch zijn er geen cijfers die daarop duiden. Hoe valt dat te verklaren? Dat is een van de vragen die we in dit boek willen beantwoorden.

Maar daaraan gaat nog een andere vraag vooraf: waarom ligt het aantal contacten eigenlijk zo hoog? Is het een uiting van zorgzaamheid van de volwassen kinderen jegens hun bejaarde ouders? Volgens deskundigen die we interviewden, is het eerder andersom. ‘Ik ben echt verbaasd hoeveel contact er is’, zegt socioloog Ali de Regt, die veel heeft geschreven over familierelaties.